

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет історії та філософії
Кафедра археології, етнології та всесвітньої історії
Силабус курсу

**УСНА ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ У XX-XXI СТ.:
СОЦІАЛЬНІ КАТАСТРОФИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ПАМ'ЯТІ**

Посилання на профіль викладача	https://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/hist/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/kafedra-arkheolohii-etnolohii-ta-vsesvitnoi-istorii/spivrobotnyky/5790-petrova-nataliya-oleksandrivna
Обсяг	3 кредити, 90 годин
Семестр, рік навчання	1 (осінній), 2025-2026 навч. рік
Дні, час, місце	Згідно затвердженого розкладу занять
Викладач (-і)	Петрова Наталія Олександрівна, кандидатка історичних наук, доцентка, доцентка кафедри археології, етнології та всесвітньої історії
Контактний телефон	+380677605491
E-mail	petrova_nataliia@onu.edu.ua
Робоче місце	вул. Університетська, 12 , Факультет історії та філософії, каб. 3
Консультації	Очні консультації: середа, четвер 14.20-15.40 Онлайн-консультації: середа, четвер 18.00-19.00 Посилання на zoom-конференцію: https://us02web.zoom.us/j/5020424499?pwd=aVFRNUN1OEFYcjgyNDNCN1NUQlIIZz09 Meeting ID: 502 042 4499 Passcode: 2025

КОМУНІКАЦІЯ:

Буде здійснюватися зі здобувачами у вигляді очних зустрічей та онлайн (E-mail, соціальні мережі, телефон, zoom-конференції, Google-Клас.).

АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Предметом навчальної дисципліни «Усна історія української нації у XX-XXI ст.: соціальні катастрофи крізь призму пам'яті» є дослідження особливостей розвитку та механізмів збереження української нації в історичних подіях XX-XXI ст., зокрема під час депортацій, голодоморів, геноцидів та воєн крізь призму усної історичних джерел.

Метою вибіркового курсу «Усна історія української нації у ХХ-ХХІ ст.: соціальні катастрофи крізь призму пам'яті» є дослідження колективної та індивідуальної пам'яті про ключові історичні події, що вплинули на український народ у ХХ і ХХІ століттях. Курс спрямований на розкриття впливу соціальних катастроф, таких як депортації, геноциди та війни, на формування національної ідентичності через усні свідчення очевидців. Основне завдання — збереження історичної пам'яті, розуміння впливу цих трагедій на сучасну Україну, а також сприяння розвитку критичного мислення та гуманітарних підходів до вивчення історії.

Пререквізити і постреквізити курсу: для опанування дисципліни варто мати базові знання з історії України; бути здатним опановувати нові знання, аналізувати джерела і літературу та бути готовим набути навички усного опитування.

Завданнями дисципліни є:

- Ознайомлення з основним фактичним матеріалом з питань усної історії українського націогенезу.
- Ознайомлення з методикою формування усноісторичних джерел.
- Характеристика етноісторичних аспектів формування української нації у ХХ-ХХІ ст. крізь призму соціальних катастроф.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

знати:

- теоретичні засади та термінологію курсу, основні джерела з курсу: історичні, усноісторичні, фольклорні, етнографічні;
- основні методи усноісторичного дослідження, шляхи пошуку інформації;
- специфіку формування усноісторичного джерела, орієнтуватися в сучасній історіографії історичних процесів.

вміти:

- здійснювати усноісторичний, етнологічний та етнополітичний аналіз явищ та процесів; застосовувати здобуті знання, навички та вміння в практичній діяльності;
- проводити усноісторичні дослідження шляхом опитування та подальшої обробки матеріалів;
- оцінювати можливості сучасних методів історичного, етнографічного, усноісторичного дослідження;
- комплексно застосувати різні методи для розв'язання конкретних задач усноісторичного дослідження;
- проводити роботу в архівах, бібліотеках, музеях, науково-дослідних установах з метою пошуку історичних джерел та їхнього вивчення;
- застосовувати принцип історизму, критичний аналіз та синтез джерел.

ОПИС КУРСУ:

Форми і методи навчання

Курс буде викладений для здобувачів очної форми навчання у формі лекцій (16 год.), практичних занять (14 год.), організації самостійної роботи студентів (60 год.); для заочної форми навчання у формі лекцій (6 год.), семінари/практичні (4 год.), самостійна робота (90 год.)

Методи навчання

У ході читання дисципліни використовуються притаманні системі вищої академічної освіти методи навчання. Серед них *словесні*: лекції (проблемні, лекції-візуалізації), розповіді, пояснення нового матеріалу, бесіди з тем курсу, диспут, обговорення. *Наочні*: ілюстрація, мультимедійна презентація, демонстрація, метод безпосереднього спостереження, презентація результатів власних досліджень. *Практичні*: виконання міні-дослідження, виконання індивідуальних завдань. *Пояснювально-ілюстративний метод* та *метод проблемного викладу* використовується під час лекцій для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, що наводяться у лекційній частині курсу. *Евристичний метод* допомагає в організації активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань. *Дослідницький метод* використовується під час самостійної підготовки здобувачів. Здобувачі самостійно вивчають літературу, джерела виконуючи індивідуальне навчально-дослідне завдання. *Метод усної історичного та польового етнографічного дослідження* використовується для фіксації та аналізу спогадів та етнографічних і історичних реалій за обраною темою для закріплення теоретичних знань та виконання наукового завдання з метою практичного закріплення знань з курсу.

Зміст навчальної дисципліни охоплює десять тем:

- Тема 1. Вступ до усної історії.
- Тема 2. Соціальні катастрофи ХХ століття: контекст і наслідки.
- Тема 3. Усна історія депортацій і примусових переселень.
- Тема 4. Усна історія геноцидів та масових убивств.
- Тема 5. Усна історія війни: досвід ХХ і ХХІ століть.
- Тема 6. Методи роботи з усними свідченнями.
- Тема 7. Усна історія в контексті історичних досліджень.
- Тема 8. Роль усної історії у сучасній Україні: виклики та можливості.
- Тема 9. Збереження пам'яті для майбутніх поколінь: архіви та освіта.
- Тема 10. Етнодемографічний розвиток та становище української нації в ХХ–ХХІ ст. за матеріалами усної історії.

ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Грінченко Г. Г. Метод: нарративний аналіз усних історій. Усна історія примусу до праці: метод, контексти, тексти. Х. : «НТМТ», 2012. С. 13–76.
2. Петрова Наталія. Спогади свідків Голодомору на Одещині як джерело дослідження злочинів тоталітарного режиму проти українців. *Голодомор та голоди ХХ ст. в Україні: Україна пам'ятає – світ визнає!* Том XIV. Мюнхен – Тернопіль. 2022. С.253-261.
3. ПЕТРОВА Наталія. Культурно-антропологічні студії воєнного лихоліття: автоетнографія. *Культурна спадщина й ідентифікаційні процеси часів воєнного*

лихоліття: теоретичні та прикладні ракурси досліджень. НАН України ; Київ : Вид-во ІМФЕ, 2024. С.45-46. Режим доступу: https://www.etnolog.org.ua/pdf/stories/zbirnyky/2024/theses_2024.pdf

4. Наталія Петрова Українці-переселенці на Одещині в 1944-1951 рр.: деякі аспекти адаптації, обрядовості та повсякдення депортованих бойків. [Ukraincy przesiedleńcy w rejonie Odessy w latach 1944-1951. Wybrane aspekty adaptacji, obrzędowości i problemów życia codziennego deportowanych Bojoków. *Ukraincy i ich sąsiedzi na przestrzeni wieków: polityka, gospodarka, religia, kultura i życie codzienne*. Tom III. Slupsk-Warszawa, 2022. P. 226-243.
5. Петрова Н. О. Цифрові технології в процесі формування джерельної бази та фіксації спогадів свідків Голодомору на Одещині. «Україна і Європа: спільність історичної долі (ціннісний аспект)» в рамках міжнародного проекту Erasmus+ за напрямком Jean Monnet «Implementation of European values as a basis of democracy in Ukraine» : матеріали наукової конференції «Україна і Європа: спільність історичної долі (ціннісний аспект)», Миколаїв, 2022. С.20-26. <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/handle/123456789/587>
6. Петрова Наталія. Пам'ять про Голодомор на Одещині: досвід формування та вшанування в освітньо-виховному процесі. *Культура історичної пам'яті в Україні: наукові, культурні та освітні аспекти*. Одеса, 2024. С.112-121. https://odnb.odessa.ua/ONNB_ec/NashiVid/541748.pdf
7. Петрова Н., Рудусь І. Українська ідентичність в умовах гібридної війни росії проти України. Херсон. *Записки історичного факультету 33 випуск 2022* : збірник наукових праць. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2022. С. 35-43.
8. Петрова Н., Ковальчук С. Звернення та скарги українців-переселенців на Одещині до органів влади як джерело дослідження порушення прав людини та прав національних спільнот (за матеріалами справ Державного архіву Одеської області) *Суспільно-історична та політико-правова оцінка тотального виселення українців з етнічних земель Лемківщини, Надсяння, Холмищини, Підляшшя, Любачівщини, Західної Бойківщини у 1944-1951 рр.* Зб.наук.праць. Львів, Левада. 2018. С.246-254.
9. Усна історія: теорія і практика досліджень на сучасному етапі : *матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф.* 29–30 жовт. 2020 р. Вінниця. 2021. 200 с.
10. Усна історія Степової України. Т. 1-10. Запоріжжя: Тандем. 2008 - 2012. Онлайн архів. Режим доступу: <https://uamoderna.com/biblioteka/usna-istoriya-stepovoi-ukraini>

ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль здійснюється у формі оцінювання роботи під час лекцій та на практичних заняттях, виконання індивідуального дослідницького завдання (з публічною презентацією).

Форми і методи підсумкового контролю: залік

Поточний та періодичний контроль		Сума балів
Поточний контроль	Індивідуальне дослідницьке завдання (з публічною презентацією-захистом виконання)	
40	60	100

У разі пропуску занять з поважних причин здобувачі мають змогу отримувати додаткові бали, опрацьовуючи додаткову літературу до пропущених занять та готуючи есе, презентації, реферати на основі опрацьованих матеріалів.

Самостійна робота:

Ознайомлення з додатковою літературою, виконання індивідуального дослідницького завдання, створення каталогу інтернет-ресурсів за окремою темою курсу, написання есе, опрацювання справ архівних фондів, опитування респондентів, створення фото-відео презентації з використанням джерел у синхронному та діахронному зрізах, підготовка статті/реферату за окремою темою курсу.

ПОЛІТИКА КУРСУ («правила гри»):

Політика щодо дедлайнів та перескладання: завдання мають виконуватися вчасно, невчасно виконані завдання оцінюються нижче, пропорційно до терміну запізнення. За перескладання оцінка ставиться на пункт нижче.

Академічна доброчесність: Здобувачі курсу мають дотримуватись правил академічної доброчесності у відповідності до чинних положень Університету.

Відвідування: запізнення та пропуск занять не толеруються, але не забороняються (у відповідності до чинних Статуту та положень Університету). У разі запізньень або пропусків занять надається можливість відпрацювати пропущені теми.

Показником результативності вивчення дисципліни є опанування навчального матеріалу: робота на практичних/семінарських заняттях, виконання самостійної роботи. Враховується: систематичність відвідування занять; самостійність, своєчасність, обсяг та якість виконання навчальних завдань; творчий підхід у виконанні завдань; ініціативність у навчальній діяльності.

У вступній лекції здобувачам доводиться до відома система оцінювання і накопичення балів із предмету, терміни здачі підготовленого матеріалу для самостійної роботи. Здобувачі можуть використовувати мобільні пристрої за потреби в рамках опанування курсу. У ході роботи під час лекцій та практичних/семінарських занять заохочується участь здобувачів в обговоренні питань, долучення до дискусії з повагою до думки однокурсників та тактовного ставлення один до одного.

Поведінка в аудиторії: має відповідати рівню здобувача вищої освіти.